

**УПРАВЛІННЯ КІЛЬКІСНО-ЯКІСНИМИ
ПАРАМЕТРАМИ КІНЦЕВОГО СПОЖИВАННЯ
В КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
«УКРАЇНА – 2020»**

Фомішина В.М.

Визначено місце і роль кінцевого споживання в системі факторів сталого розвитку економічних систем. Розроблено основні напрями управління споживанням для досягнення цілей функціонування економіки України - забезпечення добробуту населення і впровадження європейських стандартів життя.

Постановка проблеми.

Людина є метою, і результатом, і передумовою сталого соціально-економічного розвитку. В основу функціонування сучасних економічних систем закладено ринковий механізм, який в силу своїх іманентних властивостей призводить до спотвореної моделі економічного зростання. При цьому для всіх країн і світової спільноти є бажаним мінімально спотворений (нейтральний чи збалансований) підхід до відтворення і нагромадження трьох різновидів капіталу – фізичного, людського і природного. Державне управління, яке в сучасних умовах органічно доповнює ринковий механізм за умови правильно обраної стратегії, дозволяє досягти збалансованого нагромадження всіх трьох складових національного багатства [6, с.21], що складає квінтесенцію концепції сталого розвитку.

В межах цієї концепції забезпечуються поліпшення якості життя людей, розширення їхньої можливості формувати власне майбутнє. Реалізація такого напрямку руху передбачає активне застосування органами державного управління системи інструментів впливу на обсяги національного доходу, його розподіл, володіння і способи використання різновидів капіталу, створення рівності для отримання освіти і охорони здоров'я, забезпечення чистоти і сталості природного середовища.

Реалізація такої концепції зафіксована в Стратегії сталого розвитку України 2020, метою якої є впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі. Задля цього рух уперед здійснюватиметься за кількома векторами, серед яких – вектор розвитку: забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя [5].

Аналіз досліджень і публікацій.

Проблеми споживання загалом та окремі аспекти їх впливу на соціально-економічний розвиток знаходять відображення в сучасних дослідженнях таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як М. Алексеєнко, А. Бикова, О. Ватаманюк, А. Вдовиченко, М. Далаймі, С. Захарін, В. Карковська, Б. Кваснюк, І. Крючкова, В. Мандибура, С. Панчишин, О. Стефанишин, В. Рисін, В. Томас, Л. Федулова, Л. Шинкарук, С. Шумська та ін. Завдяки працям вчених спостерігається швидкий прогрес у розробленні теоретичних підходів до визначення функціональної спрямованості споживання, можливостей їх практичного застосування в розбудові економіки країни. Водночас питання комплексного впливу процесів споживання на економічний розвиток залишається значною мірою невирішеним.

Метою дослідження є визначення місця і ролі кінцевого споживання в системі факторів сталого розвитку та розробка основних напрямів управління споживанням для досягнення цілей функціонування економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження.

За такого підходу кінцеве споживання розглядається в системі цілей економічного розвитку, а інвестування – в системі засобів забезпечення цілей, що обумовлює розуміння необхідності науково обґрунтованого управління цими взаємозв'язаними процесами.

Втім, хоча кінцеве споживання визначається в системі цілей, в сучасних умовах споживання водночас включається в систему чинників розвитку економічних систем як найвагоміша складова сукупного попиту, та як необхідна передумова формування людського капіталу і людського розвитку, а управління споживанням стає важливим напрямком досягнення стратегічної мети розвитку сучасних економічних систем.

Напрямки управління можуть бути деталізовані з огляду на ту роль, яку кінцеве споживання здійснює в економічному розвитку: а) споживання як рушій поступального розвитку економічної системи як компонента

сукупного попиту; б) споживання як передумова формування людського капіталу і людського розвитку.

В межах першого напрямку об'єктом управління є управління кінцевим споживанням товарів і послуг у складі ВВП. Кінцеве споживання товарів і послуг включає витрати домашніх господарств на власне кінцеве споживання, витрати державних закладів для задоволення індивідуальних і колективних потреб суспільства, а також витрати на індивідуальне кінцеве споживання некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства [4, с.29].

Завдання державного управління у цьому випадку полягають у забезпеченні такого обсягу споживчої компоненти сукупного попиту, за якого досягаються максимально можливі темпи зростання ВВП, тобто реалізується економічне зростання у складі соціально-економічного розвитку. Засобом реалізації поставленого завдання є інструменти податково-бюджетної та фіскальної політики, а також методи адміністративного впливу.

Найголовніша проблема у формуванні сукупного попиту, яка потребує врегулювання на державному рівні - викривлення основних пропорцій між споживчою і інвестиційною складовими сукупного попиту в ході трансформаційної (1990-ті рр.) і сучасної економічної кризи. На перших етапах трансформаційних перетворень відбувалося тривале і безперервне стиснення сукупного попиту і його споживчої складової, яке логічно закінчилося розробкою і впровадженням заходів, які призвели до його розширення [Див.наприклад, 2; 3].

Протягом наступного періоду відбувалась переорієнтація державної політики на користь споживання. Певна стабілізація доходів, наповнення ринку споживчими товарами, передача «демонстраційного» ефекту, притаманні менш розвинутих економікам під час збільшення ступеня відкритості, створили потужні стимули для споживчих витрат. Це призвело до порушення основних пропорцій, що визначають стабільність розвитку – між споживчими витратами і капіталоутворенням. Внаслідок такого спотворення відбулося скорочення інвестицій у сферу виробництва і розвитку людського капіталу [3]. В системі національних рахунків викривлення основних пропорцій між споживчою і інвестиційною складовими сукупного попиту виявляється на рівні розподілу доходу між інституційними секторами економіки – сектором домогосподарств, сектором державного управління, сектором фінансових корпорацій, сектором нефінансових корпорацій і сектором некомерційних організацій,

що обслуговують ДГ. Кінцевий розподіл доходів між секторами загалом зумовлює відтворювальну модель економіки, яка може бути споживчою або інвестиційною.

Практика господарювання в передових економіках світу дозволяє свідчити, що в них, з одного боку, склалися управлінські і інституційні механізми, які забезпечують гармонізацію структурних складових сукупного попиту шляхом застосування випробуваних монетарних і фіскальних заходів державного впливу на споживчу і заощаджувально-інвестиційну складову; з другого – і в розвинутих країнах періодично спостерігаються певні відхилення у структурі споживчої і інвестиційної складової сукупного попиту.

З урахуванням світового досвіду можуть бути визначені наступні напрямки управління споживчою складовою сукупного попиту.

1. Створення умов для забезпечення еластичної реакції виробництва на споживчу складову сукупного попиту. У вітчизняній економіці спостерігається наявність нееластичної сукупної пропозиції та відсутність ефективних цінових механізмів передачі інформації від споживачів до виробників. За таких умов розбіжність між структурами виробництва і потреб ускладнює виконання сукупним попитом і його споживчою складовою функції відтворення. В розвинутих країнах створення могутнього виробничого потенціалу із достатніми резервами його використання дозволяє компенсувати тимчасове підвищення попиту зростанням пропозиції. За таких умов тимчасове сповільнення в темпах інвестування економіки не здійснює сильного впливу на динаміку розвитку.

2. Удосконалення механізмів гармонізації і стабільності розподілу доходів і відповідно, формування ресурсів для споживання і заощадження. Серед них: механізми оподаткування і нагромадження ресурсів з метою виплати соціальних і капітальних трансфертів; створення умов для пожвавлення соціального і пенсійного страхування, регулювання відсоткової ставки з метою стимулювання споживання чи заощадження залежно від завдань розвитку, і ін.

3. Активізація структуроутворюючих факторів ринкової трансформації економіки – розвиток інституційного ринкового середовища і формування нових взаємовідносин між інституційними секторами економіки; мінімізація державного втручання в підприємницьку діяльність; посилення ролі держави в створення стабільного макроекономічного середовища, сприятливого для учасників

ринку; якісне виконання державою своїх соціально-громадянських функцій з підвищенням ефективності функціонування бюджетної системи; політичний розвиток суспільства і його здатності перешкоджати зрощенню влади і бізнесу.

4. Раціоналізація часової структури потреб і формування довгострокових пріоритетів у споживчій складовій сукупного попиту. Волатильна економічна динаміка, відсутність стабільності економічного розвитку сприяли тому, що саме поточні інтереси і потреби виступили на перший план у формуванні сукупного попиту. За цих умов кінцеві споживчі витрати стають потужним фактором дестабілізації економічної системи.

5. Визначення єдиної моделі трансформації, чіткої стратегії та тактики реформ. Протягом перехідного періоду в Україні спостерігається невизначена економічна політика, яка має «маятниковий характер», зміст якої часто обумовлений не економічними, а політичними чинниками. Періоди спроб реалізації довгострокової політики економічного розвитку чергуються із періодами широкого впровадження популістських заходів у споживчій сфері, які зводять нанівець попередні досягнення. Недотримання єдиного напрямку економічної політики спричинили «депресивну стабілізацію» економічної системи і призвели до зниження керованості сукупного попиту.

6. Створення системи надійних інформаційних джерел і показників, що адекватно відображають характер і динаміку сукупного попиту та його складових. Офіційні статистичні дані різних урядових установ надають розрізнену і не співпадаючу інформацію щодо обсягу і динаміки основних показників розвитку країни, що ускладнює прийняття рішень.

7. Особливої уваги потребують соціально - психологічні детермінанти сукупного попиту, які існують у вигляді норм поведінки, звичаїв, традицій, умовних рефлексів, на ті самі неформальні норми, які, на відміну від формальних, неможливо змінити за короткий час. Не заперечуючи важливості економічних детермінант сукупного попиту, слід певну увагу приділяти питанням стабільності настроїв суб'єктів суспільства, що є необхідною умовою для формування позитивного і продуктивного сприйняття регулюючих заходів, виступає основою для довгострокових прогнозів і програм економічної політики.

Висновки.

Держава, маючи в своєму розпорядженні арсенал різноманітних засобів, повинна сприяти зміні балансу в ієрархії структурних складових

сукупного попиту. Управління економічним зростанням в межах сталого розвитку неможливе без забезпечення розширеного суспільного відтворення, основою безперервності якого є, окрім інвестицій в усі різновиди капіталу, також кінцеве споживання як засіб забезпечення добробуту населення і впровадження європейських стандартів життя.

Література

1. Валовий внутрішній продукт за категоріями кінцевого використання за 2010-2013рр. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Кваснюк Б. Суть і особливості кризи економіки в Україні // Економіка України. 1992. — № 5. — С. 33-42.
3. Мандибура В. О. Рівень життя населення України та проблеми реформування механізмів його регулювання. — Київ, 1998. — 256 с
4. Статистичний щорічник України за 2009 рік / за ред. О.Г. Осауленка. – К.: ДП «Інформаційно-аналіт. агентство», 2010. – 497 с.
5. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку Україна – 2020» // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
6. Якість економічного зростання / [пер. з англ. В. Томас, М. Далаймі, А. Дарешвар та ін.]. – К.: Основи, 2002. – 350 с.

Abstract

Fomishyna V.N.

Management of the quantitative and qualitative variables according to the strategy “Ukraine-2020”

Place and role of the consumption among the factors of economic systems' permanent growth are determined. Consumption management courses for ensuring the prosperity and European standards of life in Ukraine are developed.